

TANZİMAT SONRASI DÖNEMDEN GÜNÜMÜZE ÜST DÜZEY YÖNETİCİ EĞİTİMİ

Arş. Gör. Samed KURBAN*

Özet

Osmanlı Devleti'nden modern cumhuriyete giden süreçte, üst düzey yöneticilerin yetiştirilmesi, üzerinde önemle durulan konulardan biri olagelmıştır. Yaklaşık beş asırlık mazisiyle Enderun Mektebi Osmanlı bürokrasisinin üretilmesinde başat rol oynamıştır. Saray okulunun zaman içerisinde çeşitli iç ve dış etkiler neticesinde işlevini yitirmesinin ardından, Tanzimat dönemiyle birlikte Mekteb-i Mülkiye kurulmuştur. Modern cumhuriyete miras kalan bu okul yirminci yüzyılın ortalarında Ankara Üniversitesi bünyesine katılmıştır. Bu dönemde aynı zamanda öğretim ve yetiştirme hizmeti adı altında ikili bir işlev gören Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE) kurulmuştur.

Bu çalışmada Tanzimat döneminden günümüze Türkiye'de üst düzey yönetici eğitimi konusu ele alınacaktır. Mülkiye Mektebi ve TODAİE, Osmanlı Devleti'nde yönetici okulu olarak bir ekol olan Enderun Mektebi ile eğitim sistemi ve yüklendikleri misyon açısından karşılaştırılarak ortaya konulacaktır. Enderun Mektebi; kuruluşu, teşkilat yapısı, öğrenci kabulü ve çok boyutlu eğitim sistemi ile geniş bir perspektiften bakmayı gerektiren bir konu olduğundan dolayı bu çalışma kapsamında detaylarına girilmemiştir.

Türkiye'de üst düzey yöneticilerin eğitiminin yasal bir mevzuat çerçevesinde düzenlenmemesi ve bu bağlamda merkezi bir eğitim kurumunun olmaması, üst yönetim düzeylerinin sınırlarının çizilmesini güçleştirmektedir. Bu bağlamda, Fransız Ulusal Yönetim Okulu ve Enderun deneyimi çerçevesinde bir model önerisi sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mekteb-i Mülkiye, TODAİE, Enderun Mektebi

THE SENIOR EXECUTIVE EDUCATION FROM THE PAST-TANZİMAT PERİOD TO PRESENT

Abstract

In the process from the Ottoman Empire to the modern republic, aising top administrators became one of the important topics. With its history of approximately five centuries, the Enderûn School played a primary role in the creation of the Ottoman bureaucracy. After the palace schools lost their function due to various interior and exterior factors, Mekteb-i Mülkiye”(Faculty of Political Science) was established. . Inherited by the modern republic, this school joined the body of Ankara University in the mid-20th century. Also in this period, under the purpose of teaching and raising, the bifunctional TODAİE (Public Administration Institute for Turkey and Middle East) was established by the “Tanzimat” era.

In this study, the topic of the education of top administrators from the Tanzimat era to today's Turkey will be discussed. Mekteb-i Mülkiye and TODAİE will be compared to the Enderûn School -an ecole in the Ottoman Empire as an administrator school- in terms of their education systems and the mission they undertook. As the Enderûn School, in terms of its establishment, organizational structure, matriculation, multidimensional education system is a topic that requires a much wider perspective, it is not presented elaboratively in the scope of this study.

* Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, samed.kurban@dpu.edu.tr

The fact that the education of top administrators is not carried out in the frame of legal legislations and the absence of a centralized education establishment in this context make setting the boundaries of levels of top administration harder. In this context, a model was proposed inbased on French National School of Administration and Enderun experience.

Keywords: *The Civil Service School, TODAİE, The Palace School*

I. Giriş:

Enderun, yaklaşık dört asır boyunca Osmanlı hanedanlığına mesken olan Topkapı Sarayı'nda edildiği yerle tarih sahnesindeki yerini almıştır. Enderûn-ı Hümâyûn, Osmanlı'daki diğer eğitim kurumlarından farklı bir eğitim sistemine sahiptir. Bu farklılığı ise iki asra yakın bir şekilde neredeyse kusursuzca uyguladığı devşirme sistemi ve devşirmelere ön hazırlık eğitimi verdiği saray mektepleri ile sağlamıştır. Devşirme sisteminin Osmanlılardan önce Orta Doğu İslam devletlerinde uygulandığını belirtmek gerekir. Tulunoğulları, İhşidiler, Samanoğulları, Eyyübiler, Memlükler, Gazneliler, Selçuklular ve Endülüs Emevilerinde, kölelerden kurulu bir askeri güç teşkilatı görülmüştür (Fendoğlu, 2000: 557; İnalıcık, 2012: 205; Goodwin, 2008: 31).² Devşirme sistemini belli amaçları gerçekleştirecek biçimde örgütleyip kurumsallaştıran ise Osmanlılardır. Onlardan önceki devletlerin hiç birinde doğrudan devletin sivil ve askerlik hizmetleri için yönetici yetiştirmek üzere kurulmuş bir eğitim kurumu yoktur (Enç, 2005: 293; Berkes, 2013: 67).

Bu, özellikle sivil yöneticilerin yetiştirilmesi hususunda devşirme sisteminin Osmanlı bürokrasisine sağladığı kimselerin, ordu dışı alanlarda da kullanılmasıyla gerçekleşmiştir. Yeniçeri ağasının Devşirme Kanunu esaslarına göre takdirini kullanmasıyla, Enderun'a gönderilmek için ayrılan gençler öncelikle hazırlık eğitimi almak zorundaydı. Hazırlık sarayları olarak ifade edilen saraylarda verilen eğitimi tamamlayanlar, belirli zamanlarda Enderun'a gönderilir ya da sipahi bölüklerine çıkartılırdı. Kuruluş tarihleri bakımından ele alındığında, saray mektepleri şu şekilde sıralanabilir:

- Edirne Sarayı
- Galata Sarayı
- İbrahim Paşa Sarayı
- İskender Çelebi Sarayı

Enderun Mektebi'nde mülki ve askeri yönetici adayları yöneticiliğe hazırlanırken, bir taraftan sarayın işleri için çeşitli hizmetlerde bulunuyorlardı. Saray mektebi, ifa edilen hizmetlere ve verilen eğitime göre çeşitli sınıflara ayrılmıştı. Verilen eğitim ile adeta farklı alanlarda öğretim yapan birden fazla eğitim kurumunu içinde barındıran bir yapı teşkil edilmişti.

Enderun Mektebi, II. Murat tarafından açıldıktan sonra, yaklaşık iki asır boyunca kuruluş ilkelerine bağlı olarak eğitimini sürdürdü. Ancak Osmanlı Devleti'nin duraklama dönemine (1683-1827) girmesiyle birlikte, saray okulunda da bozulmalar başladı. 19. yüzyılın başında çeşitli ıslahat girişimleri olmakla birlikte, sivil ve askeri bürokrasiye yönetici yetiştiren yeni okullar da açıldı.

II. Osmanlı Devleti'nde Bir Yönetim Okulunun Sonu: Enderun Mektebi'nin Kapatılması

Enderun Mektebi, en gelişkin çağında kendisini Osmanlı eğitim sisteminde ayrıcalıklı bir konuma yerleştiren ilkelerden bir zaman sonra uzaklaşmaya başladı. Bu saray okulunun zayıflamasına ve kapanmasına neden olan gelişmeler, genel olarak Osmanlı Devleti'nin duraklama dönemine girmesinin arkasında yatan sebeplerde aranabilir. Osmanlı idaresi, toplumu ve uygarlığını gerilemeye götüren sebepler, yaşanan iç ve dış gelişmelerin neticesinde 16. yüzyıl sonu itibarıyla görülmeye başlamıştır (İnalıcık, 2014; Ortaylı 2008; Lewis 2010).³ Dolayısıyla 17. yüzyıldan

³ 16. yüzyılın sonu itibarıyla özellikle coğrafi keşiflerin etkisiyle ticaret yollarının değişmesi, tımar sisteminin bozulması ve Osmanlı toplumun yüksek enflasyon olgusu ile tanışması, Batı'da bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, toplumsal hareketliliğin düzenli ve hızlı bir şekilde artması, bazı Osmanlı padişahlarının sergilediği kifayetsizlik ve yetersizlik gibi birtakım sebepler, 17. yüzyılda Osmanlı'da belirmeye başlayan yeni düzenin ana hatları olarak özetlenebilir.

² Goodwin, Moğol hükümdarlarının, savaşta ele geçirilen ve kıtlık dönemlerinde ailelerinden satın alınan çocukları askerlik için eğittiklerinden bahseder. Bu geleneğin ise Hindu kökenli olduğunu ifade eder. Aynı şekilde Büyük Petro da, ordusu için yetiştirmek üzere on yaşına giren yetenekli Rus çocukları toplamıştır.

itibaren, Enderun Mektebi'nde önemli birtakım değişimler yaşandığını söylemek mümkündür. Mektebin öğrenci kaynağını sağlayan devşirme sisteminin bozulması, talebelerin eğitiminde klasik dönemde uyulan usulden uzaklaşılması, Batı'da bu yüzyılda bilim ve düşünce alanında ortaya çıkan gelişmelerin gerisinde kalınması, mektebin kapatılması sürecinde yaşanan daha özel sebepler olarak görülebilir.

Osmanlı Devleti'nin duraklama döneminde, nasihatnameler şeklinde padişahlara sunulan layihalar, "altın çağ" olarak adlandırılan Kanuni dönemine dönüş özlemini içeren ifadelerle doludur. Çünkü 17. yüzyıldan itibaren, Osmanlı devlet ve siyaset geleneğini ifade eden adalet çemberi bozulmaya başlamıştı. Bunun sonucunda yönetici sınıf ve reaya arasındaki yatay ve dikey hareketlilik, düzensiz ve sağlıklı bir alış-veriş şeklinde devleti içten bir çürüme ile karşı karşıya bıraktı (Arslantürk, 1997).⁴ 17. yüzyıl, enflasyon yüzünden gelirleri görevlerini yerine getirmeye yetmeyen tımarlı sipahilerin, askerî-teknik bakımlardan da önemlerinin azaldığı bir dönemdir. Bu dönemde saray mensubu Enderunlular, taşra yönetimine eskisinden daha fazla katılmaya başladı. Bunun sonucunda ise kapıkullarının artan maaş yükünü karşılayabilmek için divânî-örfî vergilerin miktarı artırıldı (Kunt, 1978: 111-112). Bütün bu yaşanan gelişmeler reayanın vergi yükünü artırdığı için, refahı üreterek asker besleyecek ve saltanatı devam ettirecek reaya, bu çarkın en önemli dişlisi olan adaletten yoksun kalmıştır.

Enderunluların, 17. yüzyıldan itibaren beylerbeyliği gibi makamlara eskisinden daha yüksek seviyede katılmaları, klasik dönemdeki çıkma uygulamalarından farklıdır. Önceki dönemlerde, alt kademe taşra yönetimine girdikten sonra zaman içinde yükselen merkez idare mensupları, artık doğrudan doğruya bu rütbeleri elde ediyordu. Bunun sebebinin 1600-1650 arası dönemin özel koşullarında görmek mümkündür. Çocuk veya dengesiz padişahların hüküm sürdüğü bu zaman aralığında, padişahın yanındaki hizmet sahiple-

⁴ Yönetici sınıftan reaya, belirgin öznesi zulüm olan dikey hareketlilik meydana gelince, reaya da yatay hareketlilik neticesinde şehirlerde sağlıklı nüfus büyümeye neden olur. Daha sonra reayadan yönetici sınıfa doğru, belirgin özelliği isyan olan bir dikey hareketlilik olur. Ancak reaya yönetici sınıftan, zulümle icra edilen bir dikey hareketliliğe uğramaktan kurtulamaz.

lerinden bazıları, padişah adına otoriteyi kullanmışlardır. Bu kimseler içinde en önemli kesimi ise valide sultanlar oluşturmuştur (Kunt, 1978: 115; İnalçık, 2014: 54-108).⁵ Koçi Bey, 16. yüzyılın son zamanlarından itibaren, vezirlerin mecburen Enderun halkına uyup, her ne isterlerse reddetmediklerini söyler. Böylelikle, tımar ve zeametleri kendi adamlarına iltimas göstererek vermişlerdir. Rüşvet kapısını açarak sancaklara, beylerbeyliklere ve diğer padişah memuriyetlerine ehli-yetsiz ve hak sahibi olmayan kimseler getirilmiştir. Bu dönemde vezirler, saray iç halkının isteklerine izin vermezlerse, padişah huzurunda haklarında iftira atılmakla kalmayıp, sürgün edilme veya katledilme sonuçlarıyla karşılaşıyorlardı (Koçi Bey, 1972). III. Selim (1789-1807) zamanından sonra ise, saray ve Divanı Hümayun arasındaki ilişki iyiden iyice Enderunluların lehine bir gelişim gösteriyordu. Sadrazamlar, doğrudan doğruya Enderun memurlarının önünde itaat eden ve aciz bir vaziyete bürünmüşlerdi. Bu dönemde resmi vazifesi Sadaret Müsteşarlığından ibaret olan İbrahim Kahya'nın, II. Abdülhamit (1876-1909) döneminde Kâtip İzzet Ho-lo'nun sadrazamlar üzerindeki müthiş etkisi bu duruma örnektir (Akçura, 1985: 159). Artık önemli mevkilerin rüşvet, iltimas ve parayla satılır hâle gelmesi, 17. yüzyılda Osmanlı devlet yönetiminin yaygın bir niteliği haline gelmişti. Gerek Enderun Mektebi'ne kabul edilmede ve sınıflarda ilerlemede, gerekse işe alımlarda liyakate daha az önem verilmeye başlandı (Kaya, 1977: 69). Kunt, bu durumun düzende sistemlilikten kişiselliğe doğru olan bir geçişin sonucu olduğunu söyler (Kunt, 1978: 123).

Klasik dönemde, Enderun Mektebi'nin öğrenci kaynağını sağlayan devşirme sistemi de 17. yüzyıldan itibaren bozulmaya başladı. Yaklaşık 150 yıl boyunca istisnasız bir şekilde işleyen devşirme sistemi, hazırlık saraylarına ve Enderun-ı Hümayun'a Türk ve Müslüman öğrencilerin alınmasıyla birlikte işlerliğini kaybetmeye başladı. Ayrıca 16. ve 18. yüzyıllar arası dönem, hazır-

⁵ Darüsaade ağası (kızlar ağası), Enderun'da önceleri Bâbü's Saade ağasına bağlıyken, 17. yüzyılda valide sultanların ve Harem'in artan nüfuzu sonucu, bağımsız olmuştur. İnalçık, bu dönemde taşra idaresi dışında, bazı sadrazamların da Harem kadınlarının himayesi altında olduğunu söyler. Hadım Hasan ve Süleyman Paşaların Vâlîde Sultan Safiye sayesinde veziriazamlığa gelmesi, Enderun Mektebi'nin en gelişkin çağında kuruma hâkim olan ilkelerin terkine gösterilebilecek örneklerdir.

lık saraylarının ya medreseye çevrildiği ya da tamamen kapatıldığı bir zaman dilimidir. Bu değişikliklerin gerekçesi olarak, bu saraylardaki talebelerin, zamanı gelince mektepten çıkıp saraya alınmaları veya sipahi bölüklerine nakilleri ve maaşa geçirilmeleri usulüne aykırı davranılması sonucunda çıkardıkları isyan gösterilmiştir. Bir süre sonra, IV. Mehmet'in padişahlığı döneminde ayaklanan saray talebelerinin aralarında kuvvetli bir karşılıklı yardımlaşmanın ortaya çıkması ve öğrencilerin işe masraflarının her yıl büyük bir tahsísata ihtiyaç göstermesi gibi sebeplerle, Fazıl Ahmet Paşa bütün saray mekteplerinin kapatılmasına karar vermiştir (İsfendiyaroğlu, 1952: 236). III. Ahmet (1703-1730), cülusuyla birlikte Galatasaray'ın eski nizamlarını tekrar kurarak bu mektebi eski hâline getirmiştir. Fakat mektep yeniden tesis ve teşkilinden sonra, buradan yetişen talebeler doğrudan doğruya seferli, kiler ve hazine odalarına alınmıştır. Dolayısıyla bu tarihte (1715) büyük ve küçük odadan bahsedilmemektedir. (Uzunçarşılı, 1984: 305). Bütün bu hususlar gösteriyor ki, Enderûn-ı Hümâyûn Mektebi resmi olarak kapatılmadan yaklaşık üç asır önce, bu okulu Osmanlı tarihi içinde ayrıcalıklı bir konuma yerleştiren vasıflarından uzaklaşmaya başlamıştır.

16. yüzyılın sonu ile birlikte, birbiriyle ilişkili iç gelişmeler Enderun Mektebi'ni zayıflattırırken, Avrupa'da Rönesans ile birlikte yeni bir devir açılıyordu. Aydınlanma düşüncesiyle ortaya çıkan, akli ön plana alan ve skolastik zihniyete büyük darbe vuran gelişmeler, düşünsel ve bilimsel bir dönüşüme işaret ediyordu. Bu dönüşümün gerisinde kalmak istemeyen Osmanlı da, 18. yüzyılın başlarından itibaren birtakım ıslahat hareketlerine girişmiştir.

Enderun Mektebi'nde yapılan değişiklikler, II. Mahmud'un (1808-1839) 1826'da Yeniçeri Ocağı'nı kaldırmasıyla birlikte bu padişah döneminde başlamıştır. 1830 yılında silahtarlık kaldırılarak Enderûn-ı Hümâyûn Nezareti, 1831 yılında da Mabeyn-i Hümâyûn Müşirliği kurulmuştur. Böylece Has Oda zabitlerinden çuhadar ve rikabdarın görevleri, artık mabeynciler tarafından yerine getirilmeye başlandı. 1838 yılında ise mabeyn müşavirliği serkurenalık unvanını alırken, Enderûn-ı Hümâyûn Nezareti unvanı da değiştirilerek, önce Mabeyn Nazırı sonra da Hazine-i Hassa Nazırı denilmeye başlanmıştır (Pakalın, 1993: 535-536). Bu düzenlemeler, Enderun Mektebi'ni zayıflatan durumların ıslahı-

na yönelik olmaktan daha çok şekli değişikliklerdir. Zaten ıslahat dönemi içinde, yüksek düzeyli kamu görevlisi ve askeri erkânı yetiştirmek üzere açılan okullar, Enderun Mektebi'nin yerine getirdiği işlevin, artık başka kurumlarda arandığını göstermektedir.

Sultan Abdülmecid (1839-1861) Dolmabahçe Sarayı'nı yaptırıp oraya taşınınca, Enderun iyiden iyiye eski vaziyetini kaybetti. Mabeyn müşirliği Enderun'dan ayrıldı. Enderun müstahdemlerinin ilerleme imkânları kalmadı. Hırka-i Saadet ve Hazine-i Hümâyûn'un görevleri Hazine Kethüdasına bırakıldı. İkinci Abdülhamid zamanında (1876-1909) daha sonraları Meşrutiyet'in sürdüreceği bir ihmalkârlık başladı. Artık Enderûn-ı Mektebi Hümâyûn'un hiç önemi kalmadı (Pakalın, 1993: 536).

1 Temmuz 1909 tarihinde yayınlanan kararname ve talimatname ile Enderun Mektebi lağvedildi. Has oda, hazine odası ve seferli koğuşlarının adları ve vazifeleriyle birlikte kaldırılmalarına karar verildi. 1923'den sonra ise Topkapı Sarayı müze ve kütüphane haline getirilerek bütün memur ve müstahdemler bu işlerle görevlendirilmişlerdir. Böylece Enderun Mektebi'nin yaklaşık beş asır devam eden işlevine son verilmiştir (Ergin, 1977: 24).

III. Modernleşen Osmanlı'nın ve Modern Türkiye'nin İki Yönetim Okulu: Mekteb-i Mülkiye ve Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü

Osmanlı Devleti, genişlemesinin 17. yüzyılın sonunda Viyana'da durmasından beri süren düşüşü önleyerek, imparatorluğu yeniden canlandırmak için büyük çaba gösterdi. Bu çaba, Batı'daki birtakım sosyal, politik ve teknolojik kurumları benimseyerek devleti modernleştirmeyi amaçlamıştır (Wiker, 1968: 451). Modernleştirme hareketleri III. Ahmed (1703-1730) döneminden başlayarak, III. Selim'in (1789-1807) padişahlığı dönemi de dâhil olmak üzere çeşitli alanlarda kendisini göstermiştir. Bu çalışmanın ele aldığı konunun sınırları kapsamında II. Mahmud'un (1808-1839) yapmış olduğu reformların temel felsefesini ortaya koymak, bürokraside modernleşme çabalarının üst düzey yönetici yetiştiren okullar çerçevesinde değerlendirilmesi için yeterli gözükmektedir.

II. Mahmud'un mevcut yapının temel geleneksel karakterini dönüştürme çabası, devletin artık yeni bir toplumsal yapı ve insan tipini tercih ettiğini ortaya koyar. Devletin toplumla olan

ilişisini yeniden düzenleyerek, görev alanlarını değiştirebilmesi ise yaygın etkisi olan yeni bir güçle sağlanabilecektir. II. Mahmud'un seleflerinden farkı Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla birlikte, askeri ıslahat yanında mülki ıslahat da yapmanın mümkün olacağını anlamasıdır. Önceki dönemlerde, geleneksel eğitim kurumlarında yapılan ıslahatların amaçlanan sonuçları vermemesi, yeni okullar açılmanın en pratik ve kesin yol olduğunu göstermiştir (Doğan, 1998: 433; Gündüz, 2013: 64). Carter Findley, eski kalem efendilerinin mülkiye memurlarına dönüştüğü 19. yüzyılda, gazilik idealinin artık işe yarar olmaktan çıkmasının bu dönüşümü kolaylaştırdığını ifade eder. Gazilik idealiyle bağdaştırılan dini ve askeri kesimler prestij kaybına uğrarken, saray görevlilerinin ve özellikle kalemiyenin prestiji artmıştı (Findley, 2011: 21).

Tanzimat'tan sonra, modern ve merkezi bir devletin inşası sürecinde, üst düzey yönetici yetiştirme işlevini üstlenen bir kurum olarak 1859 yılında Mekteb-i Mülkiye kuruldu. Mülkiye'nin kuruluşuna giden sürecin arka planına geçmeden önce, II. Mahmud'un yaptığı bürokratik reforma değinmek gerekir. Zira Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra 1835 yılında Mekteb-i Harbiye kurulmuştu. Bu kurum, askeri yöneticiler yetiştirmek amacıyla kurulduğu için, sivil bürokratlar ve askeri bürokratları yetiştiren kurumlar birbirinden ayrılmıştı. Dolayısıyla Mekteb-i Mülkiye sadece sivil yöneticileri yetiştirecekti.

Mekteb-i Mülkiye kurulmadan bir yıl önce Meclis-i Vâlâ'nın Sadaret'e sunduğu öneri okulun kuruluş gerekçesini oluşturur. Bu belgede, dönemin kaymakam ve mal müdürlerinin, kendilerine gönderilen emirlerin hükümlerini anlayamayacak kadar cehalet içinde oldukları belirtiliyordu. Dolayısıyla Dahiliye Nezaret'i'ne ve devletle ilgili usullere vakıf olabilecek yöneticilere ihtiyaç vardı (Timur, 2009: 187). Hazırlanan bir tüzükle kaymakam, mutasarrıf, mal müdürü gibi yöneticileri yetiştirmek için, 1859 tarihinde Mekteb-i Mülkiye kurularak, ilk yıl için 50 öğrenci ile eğitime başlandı (Çankaya 1954'den akt. Günay, 2004: 147). Mektebin verdiği ilk mezunlar adem-i merkezîyetin sıkı bir merkezîyete çevrilmeye başladığını göstermesi açısından önemlidir. Çünkü bundan sonra sadece Mülkiyeyi bitirmiş olanlar kazalara atanabilecekti. Kaza müdürlerini tayin yetkisi ise valilerden alınarak merkeze verilmiştir (Yavuziyiğit, 2000: 16).

Mektebe alınan ilk öğrenciler, devlet kademelelerinde çalışan katipler, belli düzeydeki gramer ve mantık okumuş medrese öğrencileri ve diğer sınıflar arasında seçilmiştir (Çankaya, 1954'den akt. Timur, 2009: 188). Sonradan rüştiye mezunlarının giriş sınavında başarılı olmak şartıyla kabul edildiği bir kurum olan Mekteb-i Mülkiye'nin, Osmanlı eğitim sistemi içindeki derecesi zaman içinde değişti. İki yıllık orta dereceli bir eğitim kurumu olarak kurulan Mekteb-i Mülkiye'nin eğitim süresi, 1877 yılında iki yılı yüksek olmak üzere dört yıldır. 1895 yılında ise Mülkiye'nin idadi (lise) bölümü ayrılarak, yükseköğretim görülen bölüm 3 yıla çıkartılmıştır. Nihayet 1912-1913 ders yılından itibaren öğretim süresini dört yıla çıkararak düzenleme kabul edilmiştir (Ergun, 1988: 125). 1877 yılında II. Abdülhamid tarafından girilen reformların nispeten bu değişimlerde etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Mülkiye Mektebi'nde okutulan dersler, kuruluş amacına uygun olarak, talebelerin daha çok ülke yönetimine ilişkin bilgi sahibi olmalarına yöneliktir. Kuruluş mazbatasında ve mektep nizamnamesinde yazılı olan dersler ilk zamanlarda, fenni hat, inşa ve hesap, tarih ve coğrafya, istatistik, yeni kanunlar, Osmanlı Devleti hukuku, ekonomi politik ve memleket yönetiminde gerekli olan diğer şeyler şeklinde sıralanan derslerden oluşmuştur (Ergin, 1977: 598). Ders programı, mektep kurulduktan sonra belirli dönemlerde birtakım değişikliklere uğramıştır. 1871 yılında Umuru Mülkiye (Yönetim İşleri) ve İdare Hukuku, 1877 yılında Usul-i İdare-i Umumiye ve İdareye Müteallik Mevat (Genel Yönetim Metodolojisi ve Yönetime Bağlı Şeyler) dersleri programa eklenmiştir. 1879 yılında yüksek kısımda 4. ve 5. sınıflarda Usul-i İdare dersi okutulurken, 1891 yılındaki ders programında 5,6 ve 7. sınıflarda Usul-i İdare-i Mülkiye dersine yer verilmiştir (Keskin, 2006: 10-11). 1877 yılında yapılan reform sonucunda Fransızca dersi de zorunlu ders olarak programa eklenmiştir. Carter Findley, Mülkiye'nin beden eğitimini başlatan ilk sivil okul olmasına işaret edilebileceğini söyleyerek, yeni tarz bir okul ruhu yaratılmak istendiğini ifade eder. Bu bakımdan mektebin Galatasaray gibi önemli bir rolü vardır (Findley, 2011: 167-168). Ders programı yanında, dersleri veren hocalar bakımından da Mekteb-i Mülkiye'nin özel bir okul olduğunu söylemek mümkündür. Dönemin tanınmış entelektüellerinden Mizâncı Murad Bey, Abdurrahman Şeref Bey, Sakızlı Ohannes Paşa ve Akyiğitzade Musâ Bey gibi

kişiler, bu okuldan mezun olanların güzide bir grup oluşturmalarına büyük katkı sağlamışlardır (Somel, 2015: 78). 1935 yılında çıkartılan bir yasayla adı Siyasal Bilgiler Okulu olarak değişen ve Ankara'ya taşınan Mekteb-i Mülkiye, 1949 tarihinden beri Ankara Üniversitesi bünyesinde, kamu yönetiminin çeşitli kesimlerine yönetici yetiştiren bir kurum olarak hizmet vermektedir. Fakat Mekteb-i Mülkiye, üniversite sayısının artması ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinin yaygınlaşmasıyla, kamu yöneticisi yetiştirmede egemen konumunu yitirmiştir.

Mekteb-i Mülkiye'yi tarihselliği içinde Enderun Mektebi ile mukayese etmek gerekirse, özellikle iki noktada farklılaşmanın olduğu görülür. İlki Enderun Mektebi'nden farklı olarak, padişaha tam bağımlı yetişen yöneticiler yerine, Mülkiye Mektebi'nde sadece verilen emirleri uygulayan değil, hangi kararların alınması gerektiğini de görev alanında sayan yöneticiler yetişmiştir. Toplumun gelişmeye başlayan yeni güç odaklarının (toprak sahipliği ve ticaret nedeniyle güçlenen kesimler) farklı anlayışa sahip asker ve sivil yöneticiler ile ittifakı yeni bir ulus devletin kurulmasına giden süreçte etkilidir (Günay, 2004: 156). Bu bağlamda Mekteb-i Mülkiye'nin talebelerinin etnik ve dinsel köküne bakıldığında, Enderun'dan farklı bir durum ortaya çıkar. 1880-1884 arası dönemde mektepten mezun olanların %15'ini Gayrimüslimler oluştururken, 1908-1912 arası dönemde bu sayı %17'ye çıkmaktadır (Findley, 2011: 121).

Mekteb-i Mülkiye'nin Enderun Mektebi'nden belirgin biçimde farklılaştığı ikinci nokta ise, 1924 yılında kuruluş tüzüğünde yapılan değişiklikte ortaya çıkar. Ana tüzükte yapılan değişikliklerle verilecek eğitimin amacı, memur niteliklerini oluşturmak ve hükümet memuru yetiştirmek biçiminde açıklanmıştır (Ergun, 1988: 125). Dolayısıyla Enderun Mektebi'nden farklı olarak amaçlanan bir öğretim planı söz konusudur. Enderun Mektebi'nde, hazırlık saraylarından başlayarak verilen eğitimin sonunda mezun olan (çıkma ile görevlendirilen) kişiler, devlet yönetimine ilişkin bilgi ve deneyim sahibi kişiler olarak belli konularda da uzmanlık sahibiydi. Özellikle iç teşkilat kurumları olan meslek odalarında eğitim gören iç oğlanları, padişahın hizmetinde bulunmanın yanında memurluk mesleğine de hazırlanıyorlardı. Ancak Mekteb-i Mülkiye'de uzmanlıktan daha çok nitelikli memur yetiştirme esas alınmıştır. Bu açıdan bakıldığında iki kuru-

mun öğretim müfredatlarının bazı noktalarda gösterdiği farklılıklar da anlaşılmaktadır. Özellikle Tanzimat döneminde, askeri ve sivil bürokrasinin ayrılmasıyla, Mülkiye'nin ders programında spor ve savaş eğitimine ilişkin derslere ağırlık verilmemiştir.

Mekteb-i Mülkiye'nin fakülteye dönüşerek Ankara Üniversitesi'ne katıldığı yıllar, Türkiye'de kamu yönetimi disiplininin kurulduğu yıllardır. Türkiye ve Birleşmiş Milletler Teknik Yardım İdaresi arasında imzalanan Teknik Yardım Ana Anlaşması'na istinaden Türkiye, ilk yardım talebini kamu yönetiminin çağdaşlaştırılması yönünde kullandı. Bu kapsamda, 8 Mayıs 1952 tarihli 1 Sayılı Teknik Yardım Ek Anlaşması imzalandı. İmzalanan anlaşma gereğince, Türkiye ve Orta Doğu için ileri eğitim imkânı temin etmek ve kamu görevlilerinin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak üzere bir enstitü kurulması öngörülüyordu. Böylece 1952 yılında TODAİE (Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü) kuruldu (Tural, 2014: 39-42).

TODAİE'nin genel amacı, kamu yönetiminin çağdaş düşüncelere göre gelişmesine yararlı surette çalışmalar yapmak suretiyle, idare sanatında elemanlar yetiştirerek, bu memurların idari sahada olgunlaşmasını sağlamaktır. Enstitü, bu amaçlara ulaşmak için başlıca şu vazifeleri yüklenmiştir: Öğretim ve yetiştirme, araştırma ve yardım derleme ve neşriyat (Türkiye ve Orta-Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Teşkilat Kanunu, 1958). TODAİE yönetim kuruluşlarının eğitim ihtiyacını karşılayarak ve özellikle yöneticilik eğitimi düzenleyerek kamu görevlilerinin eğitiminde bu kuruluşlara yardımcı olan bir idaredir. Dolayısıyla, enstitü daha çok yöneticilerin hizmet içi eğitimlerinin yapıldığı kurum görüntüsündedir (Onaran, 1967: 84). TODAİE'nin çalışmalarının ağırlık merkezini oluşturan öğretim ve yetiştirme programına bakıldığında, Kamu Yönetimi Uzmanlık Programı'na kabul şartları, bu enstitünün doğrudan sıfırdan yönetici yetiştirmekten ziyade, mevcut idarecilerin olgunlaşması amacını taşıdığı görülür.

Enstitünün ilk ders verme heyeti yabancı hocalardan oluşmuştur. Amme İdaresi Prensipieri, Amme Muhasebesi, Amme İdaresinde Teşkilat ve Metodlar, Amme İdaresinde Personel Sevki İdaresi, ilk programda yer alan derslerdir. 1953-1954 yılı ders döneminden itibaren ise öğrenciler, merkezi idare, mahalli idare, iktisat ve maliye gruplarına ayrılarak, okutulacak zorunlu ve

seçmeli dersler bu esaslara göre düzenlenmiştir (Tural, 2014: 53-57). Cemal Mihçioğlu, 1995 yılında "İdarede Beşeri Münasebetler" adlı bir ders verdiğini ve kendisi tarafından verilen bu dersin Türkiye'de ilk defa TODAİE'de okutulduğunu söyler (Mihçioğlu, 1988: 22).

TODAİE, öğretim ve yetiştirme hizmeti adı altında iki tür eğitsel çalışma yürütmektedir. Bunlardan ilki, Kamu Yönetimi Uzmanlık Programı'dır. En az dört yıllık lisans öğretimine dayalı tezli ve tezsiz yüksek programı ile doktora programlarını kapsayan eğitim süreci sonunda yöneticilerin eğitimlerine katkıda bulunmaktadır. Bunun dışında, kamu yönetiminin çeşitli alanlarında kurslar, seminerler, sempozyumlar ve benzeri kısa süreli yetiştirme ve eğitim programları uygulanmaktadır.

TODAİE, lisansüstü eğitim programlarına kabulde, kamu kurum ve kuruluşlarında veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında dört yıllık (Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği, 2001) bir tecrübe şartı getirdiği için doğrudan yönetici yetiştiren bir kurum değildir. Enderun Mektebi, devşirme kanununun gerektiği şartlara göre seçilen öğrencilerin, tüm eğitimlerini aldıkları bir kurumdu. İç oğlanlardan gerekli şartları sağlayanlar, çıkma ile askeri ve mülki idarede çeşitli makamlara getiriliyordu. Ortalama olarak 15 yıldan fazla bir sürede aldıkları eğitim ile yöneticiliğe teori ve pratiğin bir arada sunulduğu çok boyutlu bir öğretim müfredatı ile hazırlanıyordu. TODAİE ise mevcut kamu görevlilerine yönelik olarak sunduğu eğitim programları ile bu kişilerin kamu yönetimi alanında ihtisas sahibi olmalarına büyük katkı sağlamaktadır. Özellikle son dönemlerde modern Enderun olarak lanse edilen enstitü, şu anda Türkiye'nin tek kamu yönetimi okulu olarak görülebilir. Gerek yüksek lisans ve doktora programları ile gerekse kısa vadeli eğitimlerle günümüze kadar 80 bin bürokrata eğitim vermiştir (Aslan, 2015: 14-20). TODAİE, özellikle bürokratlara yönelik olarak verdiği eğitim ile Enderun geleneğinin bir devamı olarak görülebilir. Ancak Enderun Mektebi'nden farklı olarak öğrencilerin çekirdekten yetişmesi söz konusu değildir. Üst düzey yöneticilerin TODAİE'de belirli bir eğitim sürecinden geçtikten sonra idarecilik yapması yönünde bir zorunluluk da yoktur. Üstelik enstitü, ülkedeki tek kamu yönetimi okulu olarak görülebilirse de, çeşitli meslek gruplarından kimselerin de eğitim

alabilmesi sebebiyle sadece bürokratlara yönelik değildir.

IV. Enderun Deneyimi ve Ulusal Yönetim Okulu (Ena) Çerçevesinde Türkiye'de Yönetici Sınıfın Yetiştirilmesi

Türkiye'de statüsü ayrı yasalarla düzenlenmiş kurumlar arası bir yönetici sınıfının olmaması, üst yönetim düzeylerinin sınırlarının çizilmesini güçleştirmektedir (Cem, 1975: 9-10). Bu sorunun önemli bir diğer sebebi, sınırları yasal olarak çizilmemiş mevkilere aday kişilere, yöneticilik eğitimi verecek merkezi bir eğitim kurumunu yoktur. Enderun Mektebi ve Mekteb-i Mülkiye, kuruluşlarından uzun bir müddet sonrasına kadar üst düzey yöneticilerin eğitim almak zorunda oldukları kurumlardı. Fakat zaman içinde yapılan birtakım değişiklikler neticesinde bu zorunluluk ortadan kalkmıştır. Bunun yanında 1952 yılında kurulan TODAİE, yöneticilik için zorunlu olarak bitirilmesi gereken bir kurum değildir. Üniversiteler de kamu yönetimine ilişkin konularda verdikleri eğitim ile yönetici yetiştiren kurumlar olarak çeşitlilik göstermektedir. Dolayısıyla yönetici sınıfının kurulması ve eğitimi hakkında ortak kuralların ve işleyişin olmaması, üst düzey yönetici yetiştirilmesi üzerine birtakım sorunları beraberinde getirmektedir. Günümüzde yüksek yönetici eğitimi üzerine ele alınan çalışmalarda, özellikle çeşitli ülke uygulamalarından hareketle değerlendirmeler yapılmaktadır. Türkiye dışındaki mevcut yönetici eğitimi veren ülkelere baktığında, yönetici yetiştiren uzman eğitim kurumlarına sahip Fransa, Enderun deneyimine benzeyen yönleri açısından önemli bir modeldir. Dolayısıyla hem Osmanlı tecrübesinden hem de Fransız Ulusal Yönetim Okulu (ENA) örneğinden hareketle, yönetici sınıfının yetiştirilmesi üzerine birtakım önerilerde bulunmak mümkündür. Bunun için mevcut sistemde yapılacak birtakım düzenlemeler ile üst düzey yöneticilerin yetiştirilmesi eğitimi veren TODAİE'nin dönüşümünü sağlanarak, 63 yıllık tecrübeden faydalanılabilir.

ENA, öğrencileri yetiştirme ve onları yöneticiliğe hazırlama ve üst yönetim mevkileri için memur seçme görevini yerine getirmek üzere, 1945 yılında Fransa'da kurulmuştur (Onaran, 1967: 41). ENA, üniversite mezunu öğrencileri, mevcut kamu görevlilerini ve özel sektör çalışanlarını şartları birbirinden farklı üç ayrı seçme sınavıyla yüksek devlet memurluğuna hazırlayan bir kurumdur.

<http://www.ena.fr/index.php/eng/Concours-Prepas-Concours/Competitive-entrance-examinations>, (26.12.2015).

Bu okul, memur seçme görevini de yerine getirmesiyle Enderun Mektebi'ne benzemektedir. Çünkü Fransa'da üst yönetim mevkileri için ENA'dan mezun olmak zorunludur. ENA, bu yönüyle seçme ve yetiştirme görevlerini yerine getiren merkezi bir kurum olmaktadır. Oysaki TODAİE, yöneticilerin hizmet içi eğitimleri için başvurulmuş bir kurum hüviyetindedir ve yöneticiliğe aday kişiler veya mevcut yöneticiler TODAİE'de öğrenim görmek zorunda değildir.

1982 Anayasası üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esaslarının kanunla düzenleneceğini hükme bağlayarak, yöneticilerin yetiştirilmesi konusunda düzenleme getirmiştir. Bu bağlamda yapılacak bir yasal düzenleme ile belirgin bir üst düzey yönetici tanımlaması yapılarak, yüksek yöneticiliği belirleyen kriterler oluşturulabilir. Daha sonra her bir kurum için hangi kadroların yüksek yöneticilik pozisyonu sayılacağı belirlenebilir (Sürgit, 1970: 18). Esasen 1984 yılında yapılan düzenleme ile TBMM tarafından kabul edilen 3077 sayılı Üst Kademe Yöneticilerinin Yetiştirilmesi Hakkında Kanun, cumhurbaşkanı tarafından meclise iade edildikten sonra aynen kabul edilince cumhurbaşkanı tarafından onaylanarak 3149 sayılı yasa olarak yürürlüğe girmiştir. Ancak anayasaya aykırılığı olduğu gerekçesiyle cumhurbaşkanı tarafından Anayasa Mahkemesi'ne götürülen yasa, 1985 yılında iptal edilmiştir (Günay, 2007: 74-75). Bununla birlikte, yüksek yöneticilik eğitimine ilişkin hükümler oluşturularak, yönetici adaylarının lisans eğitiminden sonra TODAİE'de eğitim alma şartı getirilebilir. Herhangi bir kamu görevinde alt sınırı belirlenmiş bir süre çalışmış olmak yanında, üniversiteden mezun olan öğrencilerin de seçilerek yetiştirilebileceği bir eğitim programı ile hem yetiştirme hem de seçme görevleri yerine getirilebilir. Böylelikle hizmet öncesi eğitimin TODAİE'de verilmesi hükmü ile Enderun Mektebi ve ENA'ya benzer şekilde, merkezi bir eğitim kurumu oluşturulacaktır. Bu noktada aday yöneticilerin ve mevcut yöneticilerin eğitimi, kabul şartları yasayla belirlenmiş planlı bir eğitim programı çerçevesinde oluşturulabilir. Bunun yanında TODAİE'nin yöneticilerin hizmet içi eğitimlerini aldıkları kurum olarak, bu işlevini de her bir kurumla koordineli bir şekilde yerine getirmeye devam etmesi eşgüdüm sağlayacaktır.

Enderun Mektebi, beş asra uzanan ömründe, talebelerin öğrendikleri bilgileri sarayın içinde ve dışında çeşitli hizmetlerde bulunarak uygulamalı bir şekilde tatbik ettiği bir okuldu. Staj olarak adlandırılacak uygulama ile öğrenciler daha Enderun'da iken iş ve memuriyet hayatına katılmışlardır. Mimar Sinan, kuramsal bilgi, gözlem ve uygulamanın kültürel dokuda test edilerek yeniden yapılandırılmasının somut örneği olarak, bu konuda verilebilecek iyi bir örnektir. Başmimarlığa giden eğitim sürecinde, güzellik anlayışını geliştiren dülgerlik ve marangozluk eğitimi alan Sinan, nakkaşlık eğitimi de alarak sabretmeyi öğrenmiştir. Böylelikle yatay bir uzmanlaşmayla, bulunduğu alanın bütününe hâkim olacak şekilde mevcut bir kariyer planlaması ile 25 yılını üst kademe memurluğu için harcamıştır (Gerçik, 2014: 76-77). ENA'da verilen eğitim de örnek olay çalışmalarına, vergilendirme ve bütçe lemede problem çözme tekniklerine, çalışma ilişkilerine, idari düzenlemelere ve uluslararası ilişkilere dayalı bir eğitime dayanır. Bunun yanında grup çalışması, karar verme egzersizleri, makro ve mikro simülasyonlar, konuk konuşmacılar, saha çalışmaları, öğrenme metodlarını oluşturur (Vernardakis, 2013: 44). Okuldaki öğrenim süresi 28 ay olmakla birlikte, 11 ay staj dönemi olarak geçmektedir. Bu 28 ay içinde kuramsal bilgilerin verilirken, okul ve dairelerde, elçiliklerde, yerel yönetimlerde ve kamu örgütlerinde uygulamalar yapılır. Gözlem, eylem ve düşünme, staj sürecinde öğrencilerden beklenen çalışmaları oluşturur. Öğrenciler, siyasal, iktisadi, yönetsel, toplumsal sorunların uygulamada nasıl çözüldüklerini gözlerler (Onaran, 1967: 21). Günümüzde, Türkiye'de mülki idarede özellikle kaymakamlar buna benzer bir yetiştirilme programı çerçevesinde eğitim görmektedir. Bu kapsamda, kriterleri belirlenmiş tüm yöneticilik pozisyonları için kuramsal bilgi, gözlem ve uygulamalı katılım, eğitim programının temel dinamiklerini oluşturmalıdır. Böylelikle TODAİE'nin yönetici yetiştirme yolunda merkezi bir kurum olarak dönüşümünde, kurumlarla sürekli koordinasyonu ile eğitim programının kapsamı genişleyecektir.

Türk yönetim geleneğinde, Enderun Mektebi'ni özgün kılan özelliklerden biri de üst düzey yönetici adaylarının entelektüel gelişimlerini sağlayan genel kültür eğitimidir. İç oğlanlar, yönetim üzerinde aldıkları teorik ve uygulamalı eğitimin yanı sıra, tarih, dil ve sanat eğitimine ilişkin dersler görmüşlerdir. Günümüzde kamu yönetimine

ve toplum bilimine ilişkin olarak verilecek eğitimin yanında, yönetici adaylarının entelektüel gelişmelerini sağlayacak kültürel içerikli dersler almaları ve faaliyetler bulunmaları, yönetimdeki etkinliği ve verimliliği artıracaktır.

Sonuç olarak üst düzey yönetici eğitimi ve yetiştirilmesi üzerine ortaya konulacak görüşler, önerilecek farklı yöntemlerle çeşitlilik gösterebilir. Özellikle yönetici eğitimine ilişkin olarak yetersiz görülen veya sonuç alınamayan noktaların değiştirilmesi için başarılı modeller oluşturan ülke uygulamalarına bakılabilir. Kendi vatandaşlarına ve Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin vatandaşlarına verdiği yöneticilik eğitimi ile ve bu kapsamda oluşturduğu kurumsal yapı ve sistemle, ENA başarılı bir yönetim okuludur. Enderun Mektebi ise yaklaşık beş asırlık mazisiyle ve verdiği çok boyutlu eğitiminin farklı alanlarda çok iyi yetiştirmiş yöneticiler çıkarmasıyla, orijinal bir model oluşturmaktadır. Bu bağlamda, öncelikle göz önünde bulundurulması gereken, Türk yönetim ve siyaset geleneğine dair kilometre taşlarından birini teşkil etmektedir.

V. Sonuç

Üst düzey sivil ve askeri bürokratların yetiştirilmesi hususunda yaklaşık altı asırlık bir zaman dilimi içerisinde çeşitli deneyimleri görmek mümkündür. Enderun Mektebi'nin özellikle XIX. yüzyılın başında iyiden iyiye işlevini ve temel misyonunu yitirmeye başlamasıyla birlikte bu dönemde Mekteb-i Mülkiye açılmıştır. Ancak gerek zaman içerisinde üniversite bünyesinde faaliyet göstermesi hasebiyle Mülkiye Mektebi, gerekse Cumhuriyet döneminin yönetim okulu olarak görülebilecek TODAİE, doğrudan üst düzey yöneticilerin yetiştirildiği kurumlar olarak görülemez. Elbette, bu kurumlarda verilen eğitim ve öğretim planlarında yer alan dersler, ülke yönetimine yönelik olarak sunulmaktadır. Ancak günümüzde, kamunun yönetimine ilişkin olarak üniversitelerde ilgili bölümlerin sayısının artmış olmasına ve TODAİE gibi bir kurumun varlığına rağmen, üst düzey sivil yöneticilerin yetiştirilmesine yönelik olarak işlev gören merkezi bir kurum bulunmamaktadır. Bunun arka planında yer alan en önemli sebeplerden birisi de açık ve şeffaf olarak üst düzey yönetimi tanımlayan yasal bir çerçevenin olmamasıdır. Osmanlı Devleti'nde, Fatih, doğrudan doğruya devlet teşkilatına kuralları içine alan Ali Osman Kanunnamesi'nde, hususi olarak Enderun için de bazı maddeler koydurmuştur. Söz konusu maddeler, padi-

şahın sarayı içinde, Enderun'daki hizmetlerle padişah kapısındaki hükümet hizmetlerinin birbirinden ayrılamayacağı üzerineydi. Ayrıca hükümet makamlarına saray hizmetlerinde bulunan kimseler getirilmekte denilerek, kul sistemi üzerinde durulmuştur (İnalçık, 2012: 231-232). Aynı şekilde Mekteb-i Mülkiye'nin açılmasıyla birlikte, mülki idare amiri ve sivil yönetici bürokratların bu okuldan mezun olmaları şartı aranmıştır. Dolayısıyla Enderun ve Mülkiye Mektebi gibi yönetim okulları mirasından hareketle, yönetici eğitimine ilişkin olarak teşkilat ve eğitim sistemin özel bir mevzuat çerçevesinde kurgulanması yoluna gidilebilir. Bu bağlamda altmış yılı aşkın tecrübesiyle yönetici eğitimine ilişkin olarak işlev gören TODAİE, böylesine bir düzenleme için önemli bir referanstır.

Türkiye'de yönetici sınıfının nasıl olması ve teşkilatlanması gerektiğine dair çalışmalarındaki görüşler çeşitlilik göstermektedir. Bu bağlamda Fransız Ulusal Yönetim Okulu'nun (ENA) birtakım uygulamalarından faydalanılarak TODAİE'nin modern Enderun olarak dönüşümü sağlanabilir. Tarihselliği içinde TODAİE kadar geçmiş olan ENA, üst düzey yönetici grubun bitirmesi gereken bir okuldur. Bu bağlamda, Enderun Mektebi ve Mekteb-i Mülkiye gibi merkezi eğitim kurumu olarak eğitim vermektedir. Özellikle kuramsal ve uygulamalı eğitime yönelik olarak öğrenim görülmesi, yönetim okulu misyonuna uygun olarak bütünsellik göstermektedir. Böylesi bir eğitim, Osmanlı Devleti'nde Tanzimat döneminden sonra bir zamanda kadar Mülkiye Mektebi'nde sağlanmıştır. Mülkiye'den önce, saray okulu Enderun asırlar boyunca çok boyutlu eğitimin en güzel örneklerinden birini oluşturmuştur.

Sonuç olarak modern kapitalist dünya sisteminin, eğitim ve öğretimin dönüşümüne yönelik olarak günden güne gösterdiği değişim, üst düzey yöneticilerin eğitimi noktasında gerek geçmişten, gerekse günümüz dünyasının modern uygulamalarından faydalanmayı zorunlu kılmaktadır. Osmanlı mirasının, yönetici eğitiminde Tanzimat öncesinde ve sonrasında sundukları, bu açıdan zengin bir tarihsel arkaplanı gözler önüne sermektedir.

KAYNAKÇA

AKÇURA, Yusuf (1985). *Osmanlı Devletinin Dağılıma Devri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

ARSLANTÜRK, Zeki (1997). *Naîma'ya Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Toplum Yapısı*. İstanbul: Ayışığı Kitabevi.

ASLAN, Onur Ender (2015). "Modern Enderun: TODAİE". *Genç Bürokrat*, 11: 1-84.

BERKES, Niyazi (2013). *Türkiye İktisat Tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

CEM, Cemil (1975). "Türk Kamu Yönetimine Toplu Bir Bakış". *Amme İdaresi Dergisi*, 8/4: 3-23.

ÇANKAYA, Ali (1954). *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*. 1. Cilt, Ankara: Mars Matbaası.

DOĞAN, Recai (1998). "Osmanlı Eğitim Kurumları ve Eğitimde İlk Yenileşme Hareketlerinin Batılılaşma Açısından Tahlili". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 37: 407-442.

ENÇ, Mitat (2005). *Üstün Beyin Gücü*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

ERGİN, Osman Nuri (1977). *Türkiye Maarif Tarihi*. Cilt:1, İstanbul: Eser Kültür Yayınları.

ERGUN, Turgay (1988). *Kamu Yöneticilerinin Yetiştirilmesi*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.

FENDOĞLU, Hasan Tahsin (2000). "Osmanlı'da Devşirme Kurumu". *Yeni Türkiye Dergisi*, 31/1: 557-563.

FINDLEY, Carter (2011). *Kalemiyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

GERÇİK, İbrahim Zeyd (2014). *Bir Yönetim Modeli Mimar Sinan (İnsan Kaynakları ve Proje Yönetimi)*. İstanbul: Küre Yayınları.

GOODWIN, Godfrey (2008). *Yeniçeriler*. İstanbul: Doğan Kitap.

GÜNAY, Ömer Faruk (2004). *Üst Düzey Kamu Yöneticilerinin Yetiştirilmesi*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.

GÜNAY, Ömer Faruk (2007). "Türkiye'de Kamu Yönetici Yetiştirilmesinin Gerekliği ve Anayasamızdaki Yeri". *Amme İdaresi Dergisi*, 2/40: 57-78.

GÜNDÜZ, Mustafa (2013). *Osmanlı Eğitim Mirası*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.

<http://www.ena.fr/index.php/eng/Concours-Prepas-Concours/Competitive-entrance-examinations>, (26.12.2015).

İNALCIK, Halil (2012). *Devlet-i 'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-1*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

İNALCIK, Halil (2014). *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-2*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

İSFENDİYAROĞLU, Fethi (1952). *Galatasaray Tarihi*. İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları.

KAYA, Yahya Kemal (1977). *İnsan Yetiştirme Düzenimiz Politika, Eğitim, Kalkınma*. Ankara: Nüve Matbaası.

KESKİN, Nuray Ertürk (2006). "Türkiye'de Kamu Yönetimi Disiplininin 'Köken' Sorunu". *Amme İdaresi Dergisi*, 2/39: 1-28.

KOÇİ BEY (1972). *Koçi Bey Risalesi*. Zuhuri Danışman (sad.), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

KUNT, Metin (1978). *Sancaktan Eyalete 1550-1650 Arasında Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

LEWIS, Bernard (2010). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

MIHÇIOĞLU, Cemal (1988). *Türkiye'de Çağdaş Kamu Yönetimi Öğretiminin Başlangıç Yılları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

ONARAN, Oğuz (1967). *Yönetici Sınıfın Eğitimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

ORTAYLI, İlber (2008). *Türkiye Teşkilât ve İdare Tarihi*. Ankara: Cedit Neşriyat.

PAKALIN, Mehmet Zeki (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü 1*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

SOMEL, Selçuk Akşin (2015). *Osmanlı'da Eğitimin Modernleşmesi (1839-1908)*. İstanbul: İletişim Yayınları.

SÜRGİT, Kenan (1970). "Yüksek Yöneticilerin Yetiştirilmesi". *Amme İdaresi Dergisi*, 1/3: 16-31.

TİMUR, Taner (2009). "Mekteb-i Mülkiye, Modernleşme ve Özgürlük Kavgası 1859-1923". *Mülkiye Dergisi*, 265/33: 181-216.

TURAL, Erkan (2014). *Türkiye'de Kamu Yönetimi Eğitiminin TODAİE Tarihi 1940-1990*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.

Türkiye ve Orta-Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Teşkilat Kanunu. Sayı 7163, Yıl 1958.

Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği. Sayı 24291, Yıl, 2001.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (1984). *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilâtı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

DEMARDAKİS, George (2013). "The National School of Administration in France and Its Impact on Public Policy Making". *Croatian and Comparative Public Administration*, 13/1: 41-70.

YAVUZYİĞİT, Musa Hikmet (2000). "Mülkiye ve Devlet Yönetimi". *Mülkiye Dergisi*, 225/24: 11-28.

WIKER, Walter F. (1968). "The Ottoman Bureaucracy: Modernization and Reform". *Administrative Science Quarterly*, 13/3: 451-470.